

Miroslav Urbánek

Kulturně – historický a vlastivědný sborník *POLENSKO*, vydávaný v letech 1938 – 1941 Spolkem městského muzea v Polné a jeho přínos polenské kultuře a vlastivědnému bádání

Na přelomu let 1936 – 1937 se zformovala na půdě polenského muzea nová skupina vlastivědných pracovníků, tzv. „*Rérychovi pokračovatelé*“, která navázala na vlastivědnou a muzejní práci ředitele Břetislava Rérycha. Byla zahájena řada nových bádání z oblasti historie, národopisu, přírody a kultury města Polné a polenského regionu. Členové Spolku městského muzea v Polné si plně uvědomovali, že výsledky těchto výzkumů by měly být zpřístupněny nejširší veřejnosti, aby celá tato jejich činnost měla patřičný přínos.

V roce 1937 byla uskutečněna velmi záslužná akce polenského muzea, která znamenala výraznou podporu rozvoji vlastivědného bádání na Polensku. Šlo o to, že se vedení Spolku městského muzea v Polné usneslo na vydávání Kulturně – historického a vlastivědného sborníku „*Polensko*“. Jedním z čelních iniciátorů a propagá-

torů této myšlenky byl MUDr. Karel Turecký.¹⁾ Během jednání o technických záležitostech, spojených s vydáváním sborníku, dospělo vedení muzejního spolku k rozhodnutí, že bude vydávat sborník tak, aby tato činnost nezatižila spolek finančně.²⁾ Dne 22. listopadu 1937 zaslal muzejní spolek, zastoupený předsedou Františkem Saláškem a jednatelem Václavem Škarkou, Okresnímu úřadu v Německém Brodě oznámení o tom, že spolek hodlá vydávat periodický sborník.³⁾ Oznámili, že muzejní spolek počínaje dnem 1. ledna 1938 začne s vydáváním vzdělávacího dvouměsíčníku nazvaného „*Polensko*“, který bude obsahovat historické, kulturní a vlastivědné články a stati. Dále bylo oznámeno, že zodpovědným redaktorem sborníku bude MUDr. Karel Turecký, státní obvodní lékař v Polné, a že sborník bude tištěn v tiskárně Bedřicha Zapletala v Polné.⁴⁾ Vydávání

¹⁾ SOkA Havlíčkův Brod, fond: Periodické časopisy, seznamy časopisů, redaktorů, inv. č. 1040, sign. 18/1 – 100. Dále viz MV, pobočka Polná, fond: Archiv Spolku městského muzea v Polné, rok 1937 – korespondence, výroční zprávy o činnosti Muzea. Zpráva o činnosti muzea za léta 1936 – 1938, napsaná ředitelkou muzea prof. Květou Rérychovou.

²⁾ MV, pobočka Polná, fond: Archiv Spolku městského muzea v Polné. Zpráva o činnosti za léta 1936 – 1938, napsaná ředitelkou muzea prof. Květou Rérychovou.

³⁾ SOkA Havlíčkův Brod, fond: Periodické časopisy, seznamy časopisů, redaktorů, inv. č. 1040, sign. 18/1 – 100. Spolek městského muzea v Polné oznamuje vydávání periodického časopisu.

⁴⁾ Tamtéž, odpověď Spolku městského muzea v Polné byla napsána dne 26. listopadu 1937. Toto rozhodnutí bylo dáno na vědomí také Státnímu zastupitelství v Kutné Hoře, četnické stanici v Polné a Bedřichu Zapletalovi, majiteli tiskárny v Polné.

sborníku bylo povoleno dne 26. listopadu 1937 Okresním úřadem v Německém Brodě.⁵⁾ Novinová sazba byla povolena výnosem Ředitelství pošt a telegrafů v Pardubicích č. 16. 449/VIII 1938 z 28. března 1938. Podacím a dohlédacím úřadem byl stanoven Poštovní úřad v Polné.⁶⁾ Dr. Turecký jako redaktor zajišťoval, mimo jiné záležitosti, také technické a finanční záležitosti sborníku – vydávání jistily příjmy z inzerce polenských živnostníků, podnikatelů a finančních ústavů a v neposlední řadě také příjmy od předplatitelů a finanční dary od příznivců polského muzea.⁷⁾

Vlastní vydávání sborníku „*Polensko*“ řídila redakční rada, kterou vedl dr. Karel Turecký, část administrativních záležitostí pak vyřizovala prof. Květa Rérychová a významným spolupracovníkem redakce byl dr. ing. Václav Kosík, profesor Hospodářské školy v Polné.⁸⁾ Redakce sborníku sídlila

v Polné na Husově náměstí č. 28, část korespondence týkající se sborníku byla zaslána také na adresu muzejního spolku jako vydavatele této publikace.⁹⁾

Struktura sborníku „*Polensko*“ nebyla pevně stanovena. Časopis však vycházel pravidelně šestkrát ročně v dvouměsíčních lhůtách.¹⁰⁾ První dva ročníky měly jinou titulní stranu než ročník třetí a část čtvrtého, kdy byla v roce 1940 změněna grafická úprava. Uvnitř časopisu inzerovaly pravidelně polenské finanční ústavy¹¹⁾ a Rérychovo městské muzeum v Polné. Na zadní straně inzerovaly polenské firmy.¹²⁾ Články nebyly nijak zvlášť řazeny tematicky, pouze na konci každého čísla byly většinou publikovány přeložené a poznámkami opatřené materiály z polského archivu, které připravil k vydání redaktor sborníku dr. Turecký. Ve sborníku byly publikovány články s historickou, přírodovědnou a kulturní tematikou, náklad jednoho čísla činil vždy 400 – 500 kusů. Na konci

⁵⁾ Tamtéž.

⁶⁾ Tyto informace jsou uvedeny na titulní straně sborníku „*Polensko*“, odkud bylo čerpáno.

⁷⁾ MV, pobočka Polná, fond: Archiv Spolku městského muzea v Polné, Zpráva o činnosti muzea z let 1936 – 1938, ve které prof. Květa Rérychová píše: „*Spolek usnáší se vydávati kulturně historický sborník Polensko za redakce dr. Tureckého tak, aby finanční stránka této akce nezatížila muzeum.*“

⁸⁾ Z dostupných materiálů se nepodařilo zjistit přesné složení redakční rady, ale vyplývá z nich, že v ní působili: dr. Turecký, jako odpovědný redaktor, dále prof. Rérychová, která vyřizovala především administrativní záležitosti redakční rady. Důležitým spolupracovníkem redakce byl dr. Kosík, který zajišťoval pro dr. Tureckého výpisy z archivních materiálů uložených mimo Polnou, jak o tom svědčí materiály uložené v archivu muzejního spolku a publikoval ve sborníku články s přírodovědnou tematikou.

⁹⁾ MV, pobočka Polná, fond: Archiv Spolku městského muzea v Polné, korespondence z let 1938 – 1942.

¹⁰⁾ SOkA Havlíčkův Brod, fond: OÚ Německý Brod, Periodické časopisy, seznamy časopisů, redaktoři, inv. č. 1040, sign. 18/1 – 100. Podrobné informace o sborníku „*Polensko*“, tiskopis tiskového referátu OÚ Německý Brod, č. poř. 3.

¹¹⁾ Ve sborníku pravidelně inzerovaly polenské finanční ústavy: Občanská záložna a Městská spořitelna. Dále pak *Slávia* – vzájemně pojistující banka Praha.

¹²⁾ Z polenských firem pravidelně inzerovaly tyto podniky: Pivovar právovárčického měšťanstva v Polné, Velkoobchod J. Hladík v Polné, uzenářství Emanuel Procházka v Polné, Látky E. Kovářová Polná, Knihárství a papírnictví V. Meloun v Polné, obchodní firma Rudolf Chlebeček – obchod zboží smíšeným Polná a dále Karel Hazuka, cukrář v Polné.

každého čísla byl uveden obsah, na konci každého šestého čísla se uváděl obsah celého ročníku.¹³⁾

Obsah „*Polenska*“ byl pestrý. Ve čtyřech ročnících, vycházejících šestkrát ročně, bylo publikováno na 479 stránkách celkem 77, většinou hodnotných příspěvků. Z nich 22 napsal dr. Karel Turecký, některé drobnější práce pod pseudonymem Václav Zdejší. Karel Turecký psal do sborníku články pod svým jménem *MUDr. Karel Turecký*, dále pod zkratkami *Dr. K. T.* a *K. T.* a také pod již zmiňovaným pseudonymem.¹⁴⁾ Do „*Polenska*“ přispělo 15 dalších autorů 40 články a bylo vydáno také 15 rukopisů z pozůstalosti šesti autorů, z nichž nejpočetněji byl zastoupen Břetislav Rérych, a to 6 příspěvky. Celkem tedy ve sborníku publikovalo 22 autorů, z toho 16 žijících. Tato čísla jsou důkazem, jak velkému zájmu se těšila vlastivědná práce a bádání v polenském regionu a na jak dobré úrovni zde tehdy tato práce byla.

Rozsah prvního ročníku, který vycházel v roce 1938, byl 142 stran, první

číslo vyšlo jako číslo propagační a mělo 24 stran a vyšlo v něm 6 článků.¹⁵⁾ Ostatních pět čísel mělo celkem 117 stran a vyšlo v nich celkem 24 článků a studií. Pokud nahlédneme do obsahu I. ročníku „*Polenska*“, zjistíme, že Karel Turecký zde publikoval celkem 7 historických studií a článků. Zároveň vybral a pro sborník upravil několik materiálů z polenských archivů, které sice nepublikoval pod svým jménem, nicméně s nimi pracoval a do tisku je připravil právě on.¹⁶⁾ O tom, že mezi polenskou veřejností byl o sborník zájem, svědčí i poděkování redakce odběratelům: „*Redakce Polenska děkuje všem svým příznivcům a odběratelům za laskavou přízeň, s jakou byla přijata naše publikace a kterou bylo umožněno, aby vycházela dále.*“¹⁷⁾

Druhý ročník v roce 1939 měl 78 stran a vyšlo zde celkem 16 článků a studií v šesti číslech sborníku. Z toho tři studie napsal dr. Turecký a další dvě, jejichž autory byly polenští děkani P. A. Haberlandt a V. V. Čapek, přeložil z latinských originálů.¹⁸⁾ Jako přílo-

¹³⁾ MV, pobočka Polná, fond: Tisky, podskupina Polnensia, Kulturně-historický a vlastivědný sborník „*Polensko*“, roč. I. – IV.

¹⁴⁾ Viz URBÁNEK, M.: *MUDr. Karel Turecký. Portrét lékaře, spolkového pracovníka a regionálního historika v Polné na Českomoravské vrchovině*. Bakalářská diplomová práce obhájená na FPF Slezské univerzity v Opavě. Opava, 1999, s. 88.

¹⁵⁾ MV, pobočka Polná, fond: Tisky, podskupina Polnensia, Kulturně-historický a vlastivědný sborník „*Polensko*“, roč. I./1938, č. 1 – 6, redaktor dr. K. Turecký.

¹⁶⁾ Většina prací, které se týkaly období středověkých a raně novověkých dějin města Polné a byly publikovány v „*Polensku*“ jsou výsledkem práce dr. Tureckého. Práce, které vyšly ve sborníku pod názvem „*Z polenských archivů*“ a „*Drobnosti historické z Polenska*“ vybral dr. Turecký z archivních materiálů uložených v polenském muzeu.

¹⁷⁾ MV, pobočka Polná, fond: Tisky, podskupina Polnensia, Kulturně-historický a vlastivědný sborník „*Polensko*“, roč. I./1938, č. 1 – 6, redigoval dr. K. Turecký. Poděkování odběratelům za přízeň, zasláné spolu se složenkou.

¹⁸⁾ Jde o tyto články: HABERLANDT, P. A.: *Pamětihodný záznam o novém polenském kostele*. Z latinského originálu přeložil MUDr. Karel Turecký. In: *Polensko*, II./1939, s. 7 – 9, 19 – 21, 37 – 39. Dále ČAPEK, V. V.: *Mor v Polné r. 1680 a opatření proti němu*. Z latinského originálu přeložil MUDr. Karel Turecký pod pseudonymem Václav Zdejší. In: *Polensko* II./1939, s. 33 – 35.

ha vycházely při druhém ročníku sborníku „*Polensko*“ paměti polenského děkana Petra Floriana z let 1726 – 1774. V originále latinské paměti vyšly v překladu dr. Tureckého a tato knižní příloha měla 67 stran.¹⁹⁾ Můžeme tedy tvrdit, že v roce 1939 přinesl sborník zajímavé články z dějin města Polné, výňatky z bohatých archivních materiálů, místní pověsti a báje a velkým zpestřením obsahu byla zejména příloha - dr. Tureckým přeložená kronika polenského děkana Petra Floriana.

Třetí ročník v roce 1940 měl celkem 72 stran, na kterých bylo publikováno 22 příspěvků. Šest prací napsal dr. Turecký, z toho jeden článek vydal jako spoluautor.²⁰⁾ Další dva články vydal pod pseudonymem Václav Zdejší a připravil pro sborník výpisy z Právní knihy polenské Václava Hanzlíka.²¹⁾ Jako příloha začal vycházet v roce 1940 „*Listář města Polné*“. Šlo o sbírku privilegií městských, cechovních, zemědělských, veřejných smluv, listin nadačních a darovacích panství a města Polné. Město Polná si uchovalo své důležité listiny ve víceméně zachovalých

originálech nebo kopiích v rukopisném listáři, dále pak v gruntovních knihách a v pamětních knihách děkanských. Z těchto archiválií pořídil dr. Turecký chronologicky řazený soubor listin. Listiny latinské a německé uvedl v českém překladu.²²⁾ Jak napsal dr. Turecký, soubor listin nebyl úplný. Mnoho důležitých listin, zvláště cechovních, se ztratilo, jiné shořely při požárech města i hradu. Mezery takto vzniklé nahradil dr. Turecký zčásti poznámkami mimo text a získal je z jiných soudobých pramenů.²³⁾

Vydávání „*Listáře města Polné*“ pokračovalo také v roce 1941, ve čtvrtém ročníku sborníku „*Polensko*“. Ze čtvrtého ročníku vyšla pouze dvě čísla, celkem o 24 stranách, na nichž bylo vytištěno 6 článků. Z toho dva napsal dr. Turecký, jeden pod pseudonymem Václav Zdejší.²⁴⁾ Po vyjití druhého čísla čtvrtého ročníku bylo „*Polensko*“ v květnu 1941 protektorátními úřady zastaveno.²⁵⁾ Zastavení vydávání sborníku musíme nutně spojit s rostoucím omezováním české kultury, které se ve čtyřicátých letech v protektorátu stupňovalo.

¹⁹⁾ MV, pobočka Polná, fond: Tisky, podskupina Polnensia, kat. č. PO - FS 22 049. Kniha pamětihodných událostí, zaznamenaných Petrem Florianem, děkanem polenským od roku 1726. Z latinského originálu přeložil MUDr. Karel Turecký. Polná, 1939, 67 s.

²⁰⁾ Jde o článek: PROKOP, Z. a TURECKÝ, K.: *Vývoj městského znaku polenského. Městské pečetě*. In: *Polensko*, III./1940, s. 31 – 33.

²¹⁾ Jde o článek: HANZLICIDES, V.: *Zápisy městského práva polenského*. In: *Polensko*, III./1940, s. 1 – 4, 16 – 18, 24 – 25, 39 – 42, 47 – 52, 65 – 69.

²²⁾ Viz TURECKÝ, K.: *Listář města Polné. Sbírká privilegií městských, cechovních, zemědělských, veřejných smluv, listin nadačních a darovacích panství a města Polné*. Polná, 1940 : 1941, 96 s.

²³⁾ Tamtéž.

²⁴⁾ Jde o tyto články: TURECKÝ, K.: *Původ názvu města Polné*. In: *Polensko*, IV./1941, s. 7 – 12. A dále ZDEJŠÍ, V.: *Jak umírali*. In: *Polensko*, IV./1941, s. 12 – 16, 22 – 23.

²⁵⁾ MV, pobočka Polná, fond: Archiv Spolku městského muzea v Polné. Zpráva o činnosti muzea za rok 1941, zapsala prof. Květa Rérychová.

Tato událost není ojedinělým jevem, zastaveno a zakázáno bylo v té době mnoho českých periodik. Podle vládního nařízení ze dne 7. května 1941 o úpravě poměrů v českém tisku byla pověřena ministerská rada protektorátu Čechy a Morava říšským protektorem prováděním celé řady opatření, která se týkala kontroly „tiskovin“. Patřilo mezi ně také zastavení vydávání tiskovin.²⁶⁾ Toto opatření tehdy postihlo také sborník „*Polensko*“.

Prísnou kontrolu a různá omezení českého tisku můžeme také vysledovat v částečně zachované korespondenci mezi tiskovým referátem Okresního úřadu v Německém Brodě a redakcí sborníku „*Polensko*“. Jde o korespondenci z let 1939 – 1940, tedy dva roky před přearazením soudního okresu Polná pod okresní správu politickou v Jihlavě a připojení Polné k Moravě. Praxe byla taková, že na vydávání všech periodik v politickém okrese Německý Brod dohlížel tiskový referent, který podléhal Ústředí tiskové dozorce služby v Praze. Tento referent byl zároveň zodpovědný za provádění všech nařízeních ÚTDS Praha, která zasilal

všem redakcím, tedy také dr. Tureckému, jako zodpovědnému redaktoru „*Polenska*“.²⁷⁾ Redakce sborníku musela také tiskovému referentovi předložit pokaždé tři dny před vydáním sborníku k předběžné tiskové prohlídce dva kartáčové otisky časopisu.²⁸⁾ Zachoval se také eliminační výměr časopisu „*Polensko*“, zasláný dr. Tureckému dne 7. srpna 1939, který svědčí o cenzuře v protektorátu Čechy a Morava. Jde o výměr ke čtvrtému číslu z roku 1939.²⁹⁾ Takovýto eliminační výměr byl vydáván tiskovým referátem ke každému číslu sborníku a označená místa musela být odstraněna z tisku tak, aby po nich nezůstala bílá místa. Články, odstavce a věty musely být vhodně ukončeny a nesměl se narušit smysl uvedeného obsahu psaní. Zodpovědný za provádění těchto nařízeních byl dr. Turecký, jako redaktor časopisu.³⁰⁾

S vlastním tiskem vlastivědného sborníku mohlo být započato teprve po provedené cenzuře, jejíž výsledek oznámil tiskový referát dr. Tureckému, a poté musela tiskárna odeslat tři povinné výtisky úřadu říšského protektora.³¹⁾ V srpnu 1939 řešil tiskový refe-

²⁶⁾ Jde o vládní nařízení ze 7. května 1941 o úpravě poměrů v českém tisku. Podle tohoto vládního nařízení bylo předsednictvo Ministerské rady zmocněno k řadě opatření, které mohlo nařídít v souvislosti s úpravou vydávání českých novin, časopisů a jiných periodických tiskopisů. V § 1 tohoto vl. nařízení se mimo jiné píše, že předsednictvo Ministerské rady může zastavit vydávání tiskovin. Viz Sběrka zákonů a nařízeních Protektorátu Čechy a Morava, roč. 1941. Praha, 1941.

²⁷⁾ SOKA Havlíčkův Brod, fond: OÚ Německý Brod, Periodické časopisy, seznamy časopisů, redaktoři, 1935 – 1940, inv. č. 1040, sign. 18/1 – 100, č. kartonu 339.

²⁸⁾ Tamtéž, nařízení OÚ Německý Brod, tiskového referátu ze dne 25. července 1939. Redakce *Polenska*“ je upozorněna na povinnost zasilat dva kartáčové otisky časopisu a jejich předkládání k tiskové prohlídce tři dny před vydáním sborníku.

²⁹⁾ Tamtéž, eliminační výměr časopisu „*Polensko*“ č. 4, roč. II./1939, ze dne 7. srpna 1939, zasláný dr. Tureckému.

³⁰⁾ Tamtéž.

³¹⁾ Tamtéž.

rent OÚ Německý Brod závalu v předkládání časopisu k předběžné tiskové cenzuře. Šlo o to, že povinné výtisky čtvrtého čísla sborníku „*Polensko*“ z roku 1939 byly zaslány tiskařem úřadu říšského protektora, aniž tento i redakce sborníku vyčkali cenzurního nálezu.³²⁾ Tiskový referent zdržel rozesílání nákladu sborníku až do provedení odstranění jím nalezených závad, které uvedl v eliminačním výměru. Zároveň vytkl tiskaři Bedřichu Zapletalovi a redaktoru dr. Karlu Tureckému nedodržení nařízení o včasné předkládání kartáčových otisků sborníku k předběžné tiskové prohlídce. O celém případě podal rovněž zprávu ÚTDS v Praze.³³⁾

Také v následujícím roce 1940 pokračovala kontrola redakce a rovněž obsahu sborníku „*Polensko*“. Redakce byla tehdy doslova „zaplavena“ řadou oběžníků a nařízení, která zasílal tiskový referent. Dr. Turecký musel podle těchto nařízení hlásit na tiskový referát OÚ Německý Brod veškeré změny, které by případně nastaly ve vydávání sborníku „*Polensko*“, aby mohlo být provedeno úřední schválení všech těchto změn.³⁴⁾ Sborník „*Polensko*“ vycházel i přes přísnou kontrolu ze strany protektorátních a okupačních úřadů a je nutné zdůraznit jeho přínos pro český živel v době národního útlaku

za německé okupace. Zastavení vydávání sborníku v květnu 1941 bylo na škodu celé polenské kultuře a to tím spíše, že zejména zásluhou MUDr. Karla Tureckého dosáhl vysoké úrovně.

V roce 1945, po osvobození ČSR, měl dr. Turecký v úmyslu obnovit sborník „*Polensko*“, pro který napsal celou řadu nových článků z historie polenského regionu v rozmezí let 1941 – 1945, když sborník nevycházel.³⁵⁾ K obnově sborníku však již nedošlo. V prvním poválečném období především pro nedostatek finančních prostředků, v roce 1948 byla důvodem změna politického a společenského systému v ČSR a především smrt MUDr. Karla Tureckého dne 15. listopadu 1948.³⁶⁾

Badatelská činnost členů Spolku městského muzea v Polné spojená s vydáváním sborníku „*Polensko*“ v letech 1938 – 1941 přispěla velkou měrou k rozvoji vlastivědné práce v polenském regionu. Existence sborníku umožnila především publikování celé řady hodnotných článků z historie, kultury a přírody Polné a okolí, které byly výsledkem badatelské činnosti dr. Tureckého a jeho spolupracovníků. Dále došlo k rozšíření výsledků nových bádání o Polné mezi vědeckou, ale především laickou veřejnost, o což členové spolku usilovali.

³²⁾ Tamtéž, korespondence mezi tiskovým referentem OÚ Německý Brod a redakcí „*Polensko*“ z 11., 14. a 16. srpna 1939.

³³⁾ Tamtéž, správa tiskového referenta OÚ Německý Brod o závadách ve vydávání sborníku „*Polensko*“ z 16. srpna 1939.

³⁴⁾ Tamtéž, oběžník OÚ Německý Brod z 22. února 1940.

³⁵⁾ MV, pobočka Polná, fond: Pozůstalost MUDr. Karla Tureckého, kat. č. PO 20 B 3033 – 3065, PO 20 B 3292 – 3298.

³⁶⁾ Městský úřad Havlíčkův Brod, Matrika zemřelých, svazek B/8, roč. 1948, s. 55, č. řad. 330.

Prameny:

- 1 SOKA Havlíčkův Brod, fond: Periodické časopisy, seznamy časopisů, redaktori, 1935 – 1940, inv. č. 1040, sign. 18/1 – 100, č. kartonu 339.
 - 2 MV, pobočka Polná, fond: Archiv Spolku městského muzea v Polné. Korespondence a zprávy o činnosti muzea v letech 1936 – 1945.
 - 3 MV, pobočka Polná, fond: Pozůstalost MUDr. Karla Tureckého, kat. č. PO 20 B 3033 – 3065, PO 20 B 3292 – 3298.
 - 4 MV, pobočka Polná, fond: Tisky, podskupina Polnensia. Kulturně-historický a vlastivědný sborník „Polensko“, ročníky I. – IV./1938 – 1941, redigoval MUDr. Karel Turecký.
 - 5 MěÚ Havlíčkův Brod, Matrika zemřelých, svazek B/8, roč. 1948, s. 55, č. řad. 330.
- Dr. Karla Tureckého. In: Polenský zpravodaj, č.11/1998, s. 20 – 22, č. 1/1999, s. 9 – 12.
- 4 URBÁNEK, M.: *První redaktor sborníku Polensko v letech 1938 – 1941, regionální historik MUDr. Karel Turecký*. In: Polensko, roč.IX./2000, č. 2, s. 1 – 4.
 - 5 VOMELOVÁ, M.: *100 let polenského muzejnictví*. In: Polenský zpravodaj, č. 11/1995, s. 12 – 13, č. 12/1995, s. 13 – 14, č. 1/1996, s. 13 – 15, č. 2/1996, s. 14 – 16, č. 3/1996, s. 10 – 12, č. 4/1996, s. 14 – 16, č. 5/1996, s. 12 – 14.

Použité zkratky:

MěÚ – Městský úřad

MV – Muzeum Vysočiny

OÚ – Okresní úřad

SOKA – Státní okresní archiv

ÚTDS – Ústředí tiskové dozorcí služby

Literatura:

- 1 TURECKÝ, K.: *Listář města Polné*. Polná, 1940/1941.
- 2 URBÁNEK, M.: *MUDr. Karel Turecký. Portrét lékaře, spolkového pracovníka a regionálního historika v Polné na Českomoravské vrchovině*. Bakalářská diplomová práce obhájená na FPF Slezské univerzity v Opavě. Opava, 1999, 148 s. + přílohy.
- 3 URBÁNEK, M.: *Vzpomínka na MU-*

Polensko

**Kulturně-
historický a
vlastivědný
sborník**

Ročník III.

Číslo 3.

POLNÁ 1940

Majitel a vydávatel spolek měst. muzea v Polné. Odpovědný redaktor Dr. K. Turecký v Polné. Řídí redakční knih. Vychází šestkrát ročně ve sbírkách dvouměsíčních. Předplatné na rok 12 K. Tiskne knižnickárna B. Zapletal v Polné. Nov. zarba povolena výnosem řed. proft a teleg. v Parilubních č. 16.449/VIII a 1938 z 28/III 1938. Podatel a dohlédácl pošt. úřad Polná.

Milan Šup

PROCHÁZKA PRAHOU S K. L. KLUSÁČKEM

Dlouhých 135 let uplynulo od 25. října roku 1865, kdy se polenskému výrobcí a dodavateli obuvi Ludvíku Klusáčkovi narodil ve starém domě U Kambušů v Jeronýmově ulici (později se dům nazýval U Medřických, nyní je zde Lidový dům) syn Karel. Chlapec od dětství rád kreslil a jeho strýc, učitel Antonín Klusáček, ho v této zálibě všemožně podporoval. Přání, stát se malířem, se Karlu Ludvíku Klusáčkovi podařilo naplnit.

Po maturitě na gymnaziu v Německém Brodě odešel na malířskou akademii, kde studoval u profesorů Antonína Lhoty a Maxe Pirnera. Klusáček měl od mládí vztah k dějinám českého národa a to se výrazně projevilo i v jeho výtvarné tvorbě. Určitý vliv mělo i prostředí Akademie výtvarného umění. Česká Akademie, reorganizovaná po roce 1842 podle vzoru Akademie v Mnichově, se stala velkým centrem historické malby. Zdá se, že velkým vzorem Klusáčka byl zejména profesor Maxmilián Pirner, český malíř a ilustrátor, který se ve své tvorbě inspiroval starověkými bájemi a pohádkovými motivy.

„Mistr Karel Ludvík Klusáček, historický malíř český“ – tak ho tituloval jeho přítel a bratranec, zakladatel polenského muzca, Břetislav Rérych. K vrcholům Klusáčkovy umělecké tvorby patří jeho nejznámější díla *Po bitvě u Domažlic*, *Dekret Kutnohor-*

ský, *Zvolení Vladislava Jagellonského za krále českého*. Dnes bychom však jeho obrazy v galeriích výtvarného umění hledali marně; jeho jméno je známé pouze znalcům umění z přelomu 19. a 20. století a milovníkům pražské a samozřejmě polenské historie.

V letošním roce bylo Klusáčkovo dílo vzpomenu to v souvislosti se Světovou výstavou v Paříži, konanou před sto lety. S textem: „Malý prostor v rakouském pavilónu zaujala výstava, kterou připravila Obchodní a živnostenská komora v Praze. Projekt připravili architekti Josef Fanta a Jan Kotěra a umělecká díla představovala slavnou minulost české země i současnou úroveň jejího výtvarného umění (především obrazy Mikoláše Alše, Jana Preislera, Karla Špillara a Karla Ladislava Klusáčka)...“ se mohl čtenář *Magazínu Práva* z 15. července 2000 opět seznámit se jménem polenského rodáka. Opuštěme autorovi článku *Na výstavu do Paříže*, že chybně uvedl druhé Klusáčkovo jméno. Zřejmě čerpal z pramenů, které Klusáčka jako Ladislava mylně uvádějí, a kterých je celá řada.

Vztah k historii přivedl Karla Ludvíka Klusáčka také do *Klubu Za starou Prahu*. Spolek nadšenců, zachránců a propagátorů historické Prahy oslavil v letošním roce sto let od svého založení. Angažovanost v Klubu,

vztah k památkám, touha po restaurátorství a stavění vyvrcholila zakoupením starého pražského primasovského domu U Vejvodů a jeho záchranou před zbořením. Jak se však časem ukázalo, pro Klusáčka a jeho rodinu se dům stal nemalým břemenem. Dejme v této souvislosti opět slovo Břetislavu Rérychovi: „Dům pražský U Vejvodův, zanedbanou tuto budovu, zrestauroval s takovou pietou, jako s pohrdáním k výnosnosti domu. Vypravil tam mázhaus, schodiště a místnosti čistě po Winterovsku, že by se tu dobře sedělo i mistru Kampanovi a Mikuláši Dačickému z Heslova. Ale jak praví prof. Arne Novák, měšec mistrův, vyčerpaný nákladem na dům U Vejvodů a povážlivě nahrazovaný půjčkami učitelů, dělal mistru starosti a zlosti. Nejtrpčivě zklamání dostalo se mistru sporem s literárním odborem Umělecké Besedy, pro niž „Vejvodu“ připravoval. Výtvarný odbor však zůstal Klusáčkově věren. Mistr dal svému zklamání výraz obrazem pod střechem nové budovy U Vejvodů, namaloval sem Honbu na jelena s nápisem „Na památku slavné štvánice pořádané lit. a hud. odborem U. B. proti zachránci domu U Vejvodů r. 1908-9.“ Uzářl z toho proces a mistr byl donucen nechat nápis ohodit maltou. Klusáček se ale nevzdal. V roce 1914 zřídil v domě biograf s prvotřídním programem. Kino, které řídila Klusáčková manželka s dcerou, navštěvovalo hojně české obecnstvo, zejména v době první světové války.

V nedávné době reálného socialist-

mu se U Vejvodů před schvalovací komisí promítaly filmy. O jejich vhodnosti pro diváka komise rozhodovala. Dům postupně chátral a několik let ho z bezpečnostních důvodů obcpínalo služebně nejstarší lešení v Praze, ostudná dominanta historického centra hlavního města. Na jaře roku 2000 konečně lešení zmizelo a ve slavné restauraci U Vejvodů se opět točí pivo. Pivnice pojme dvě stovky židlí v několika místnostech. Na vkusně zrestaurovaném domě je pod erbem jednoho z majitelů domu vladky Mikuláše Turka umístěna pamětní deska s nápisem: *Před zbořením zachránil a pomocí přátel obce a státu obnovil K. L. Klusáček 1908.*

Historie renesančního domu U Vejvodů, postaveného na dvou gotických parcelách v Jilské ulici, je popsána na pamětní desce v tomto doslovném znění: *Nákladnický dům U Vejvodů stojí na místě tří domů, které náležely Matěji Pazderovi, sládku Matouši Sobku a Petrovi z Plzně. Prostřední z nich slul od roku 1506 po nákladniku Matouši Goliášovi U Goliášů. V letech 1576-1627 byl zde hospodářem Melichar Haldyus z Nayenbergku, bakalář radni Starého města pražského a defensor cirkve evangelické, jenž roku 1584 prikoupil někdy dům Pazderův a roku 1617 Goliášovský v nynější podobu přistavěl – a nyní smekni – v letech 1636-1642. Vedl zde živnost nákladník Mikuláš Turek ze Sturmfeldu a Rosenthalu,*

primas Starého města pražského a obhájce Prahy před Švédy, jenž roku 1654 dům někdy Petrův získal a s předešlými spojil, později v letech 1717-1757 Jan Václav Vejvoda ze Strombergku, primas Starého města pražského a obhájce Prahy za války sedmileté.

V interiéru domu U Vejvodů se v současnosti s žádným výtvarným dílem malíře Klusáčka nesetkáme. Vzdejme tedy ještě jednou hold umělci za záchranu dnes opět krásného historického domu a vydejme se do ulice Na Příkopě do budovy Živnobanky, ne snad pro peníze, ale za uměním našeho rodáka.

Budova bývalé Zemské banky byla vystavěna v letech 1894-1896 podle plánů Osvalda Polívky ve slohu české renesance. V hlavním vestibulu jsou dvě nástěnné malby od Maxe Švabinského, na stěnách podél schodiště a v lunetách jsou malby Karla Maška, K. L. Klusáčka a Arnošta Hofbauera. Na skleněném stropě bohatá ornamentální kompozice se zemským znakem uprostřed je od Rudolfa Říhovského.

V době Klusáčkova pobytu v Praze se hodně stavělo. Nedaleko dnešního autobusového nádraží Na Florenci se v letech 1896-1898 stavěla budova Muzea hlavního města Prahy. V interiéru budovy, postavené ve slohu italské renesance, se opět setkáme s Klusáčkovým dílem. Je to nástrovní freska *Apotheosa slavné minulosti Prahy*, kterou najdeme ve středním sále muzea v jeho prvním poschodí. Není náhodou, že na umělecké výzdobě budovy se podílel s takovými umělci, jaký-

mi byli Karel Liebscher, Václav Jansa, Antonín Sachetti.

Klusáček se podílel také na výzdobě nově postavených kostelů. Připomeňme si farní kostel sv. Prokopa na Žižkově (pseudogotická trojlodní sloupová hala s průčelní věží, postavená v letech 1899-1903), nebo kostel v Čakovicích, dnes městské části Prahy 9.

Město potřebovalo i nové mosty přes Vltavu. V roce 1906 byl podle projektu architekta Kouby postaven most Svato-pluka Čecha, jehož vlysy jsou rovněž dílem K. L. Klusáčka.

Nedaleko od Národního divadla, na Masarykově nábřeží, je zajímavý dům č. 248 – 16, který je majetkem Pražského pěveckého spolku *Hlahol*. Setkáme se zde dokonce se dvěma polenskými rodáky. Na průčelí domu jsou vsazeny tři pamětní desky sbormistrů *Illaholu*: Karla Bendla, Bedřicha Smetany a Karla Knittla – ředitele pražské konzervatoře a polenského rodáka. Autorem mozaiky nad vchodem je K. L. Klusáček.

Na protilehlé straně je na Slovanském ostrově budova *Spolku výtvarných umělců Mánes*, postavená v roce 1930, rok po smrti K. L. Klusáčka, který se na založení spolku *Mánes* spolu se sochařem Vojtěchem Suchardou a malířem Mikolášem Alšem podílel. Později se, jak již to v uměleckých kruzích bývá, se členy spolku názorově rozešel. Vysvětlení najdeme v publikaci *Česká secese* od Petra Wittlicha: „Odmitnutí tak zvaného Literárního hlediska na obraz se stalo pevnou součástí nové mánesovské estetiky a vedlo k tomu, že všechny alegorické praktiky, snažící se

vyjádřit ideové náměty pomocí atributů, byly nadále považovány za nedůstojnou snahu ulehčit si tvůrčí úkol. V tom směru se také vedoucí skupina Mánes postupně rozešla s těmi, kteří jako Horálek nebo Klusáček setrvali na starém stanovisku a jenom ho novoromanticky přizpůsobovali.“ (Odeon 1982, str. 144).

Klusáček nebyl jen malířem; jako umělec se podílel na veřejném životě tehdejší Prahy. Kromě zmíněného spolku *Mánes* aktivně působil v *Jednotě výtvarných umělců*, *Umělecké besedě* a v *Klubu Za starou Prahu*. Založil časopisy: *Listy z palety*, vydávané spolkem *Mánes*, dále *Volné směry* a *Dílo*. Umělecky se v roce 1891 podílel na Jubilejní výstavě zemské Království českého a v roce 1895 na Národopisné výstavě Československé. Angažoval se i politicky v hnutí *Omladiny*. Za první světové války se v podkrovních soukromých místnostech jeho domu U Vejvodů tajně scházeli představitelé domácího odboje (skupina dr. Aloise Rašína).

Klusáček měl mezi výtvarnými umělci mnoho přátel, které rád seznamoval s rodnou Polnou. Z malířů to byl především Emil Holárek, s nímž sdílel svůj první ateliér na Václavském náměstí; ze sochařů jeho věrný přítel Vojtěch Sucharda, mj. autor pomníku Anežky Hřůzové na hřbitově sv. Barbory v Polné; z architektů profesor ČVUT Josef Fanta, autor domu spolku *Illahol* a především Hlavního nádraží v Praze. Klusáček měl samozřejmě i své odpůrce z řad mladé nastupující generace malířů, např. v již zmíněném spolku *Mánes*.

Na závěr naší krátké procházky Klusáčkovou Prahou při příležitosti jeho jubilea, můžeme jen s uspokojením konstatovat, že jeho dílo z přelomu století má na navštívených místech trvalou hodnotu. Dům U Vejvodů v Praze pak zůstává jakýmsi Klusáčkovým historickým pomníkem.

Použitá literatura:

- B. Rérych, *Rodáci a obyvatelé města Polné*
E. Poche, *Prahou krok za krokem*
V. Hlavsa, *Praha průvodce*
P. Wittlich, *Česká secese*
M. Martinek, *Na výstavu do Paříže*, Magazín Práva 15. 7. 2000

Poznámka redakce: V prosinci 2000 vydalo nakladatelství **Linda** - Jan Prechal Polná biografii Karla Ludvíka Klusáčka autorky Petry Pechové. Životní osudy významného výtvarníka a organizátora jsou věrně zachyceny v kapitolách: *Studijní léta*, *Spolková činnost*, *Při výstavách konce století*, *V boji za starou Prahu*, *Umělecká tvorba*, *Maliřovo politické smýšlení a Klusáček a Polná*. Text knihy Karel Ludvík Klusáček (1865-1929) s podtitulem *Ze života umělce a organizátora veřejného života* doprovází 21 obrazových příloh. Jde dosud o nejrozsáhlejší dílo o jednom z nejvýznamnějších rodáků z Polné. Článek Milana Šupa vznikl nezávisle na monografii od Petry Pechové a je vhodnou a přínosnou studií, která přináší řadu nových informací z Klusáčkovy bohatého života.

Jiří Vacek

Sochař František Vladimír Foit

Mezi umělecky cenné polenské hřbitovní plastiky patří beze sporu sochařská výzdoba hrobky rodiny Vítkovy, jíž dominuje mohutná deska z černé žuly, osazená v jižní zdi apsidy svatokateřinského kostela. V rohu je uvedeno jméno autora: Foit. Sté výročí narození akademického malíře F. V. Foita nabízí příležitost k připomenutí jednoho nevšedního lidského a uměleckého osudu.

Narodil se v Táboře, kde měl jeho otec Ferdinand (1874-1958) první kamenosochařskou dílnu. V roce 1905 koupil otec mlýn s pilou v Doupi u Telče, rodišti své manželky, a nechal jej přestavět na kamenický, později kamenosochařský závod. Jako starosta Doupi, poté i senátor zasloužil se o rozvoj lnářského průmyslu na Vysočině. V prostředí kamenosochařského závodu a politické činnosti otce vyrůstal syn František Vladimír, jemuž kámen učaroval natolik, že vystudoval sochařský obor a sochy se staly jeho životním údělem. Po maturitě na reálce v Telči nastoupil počáteční uměleckou dráhu na odborné kamenické škole v Hořicích, pokračoval ve studiu na akademii v Drážďanech a poté v Paříži u sochaře Bourdella. Pobyt v Paříži, zejména časté návštěvy v muzeu člověka, v jeho africkém oddělení, značně

ovlivnily Foitovo cítění pro africké umění. V roce 1931 ho pověřil Antropologický ústav při Karlově univerzitě v Praze vymodelováním kmenových afrických typů pro plastickou antropologii. V téže roce nastoupil se svým přítelem, cestovatelem a přírodovědcem Jiřím Baumem (1900-1944) odvážnou cestu napříč africkým kontinentem z Alexandrie do Kapského Města. Jeli tehdy na dvouválcové, vzduchem chlazené Tatře. Po druhé světové válce, na podzim 1947, uskutečnil Foit další africkou expedici, tentokrát ve čtyřválcové Tatře zvané Hadimrška. To již jel se svou manželkou Irenou, s níž se oženil roku 1938 (přítel Baum zahynul ve varšavském ghettu).

Když byli manželé v Africe, proběhl u nás politický zvrat, znárodněním podniku v Doupi byl zlikvidován sochařský ateliér s mnoha cennými díly včetně fotodokumentace z první africké cesty. Druhá cesta se prodloužila vlivem politických událostí u nás i okolností v Africe na více než dvacet let. V roce 1950 byli totiž Foitovi obviněni z podněcování ke vzpouře obyvatelstva a podezírání ze zabíjení domorodců, kteří se domnívali, že vymodelované hliněné hlavy černochů jsou hlavy jejich zavražděných druhů. Po strastiplných peripetiích se

Foitovým podařilo dostat se do Tanzánie a do Keni, kde trvale zakotvili v hlavním městě Nairobi a Foit se mohl opět věnovat umělecké tvorbě. Působil zároveň jako učitel, vedoucí sochařského ateliéru, vychoval mnoho žáků a přispěl tak výrazně k rozvoji moderního umění v Keni, Tanzánii a Ugandě. V Africe také vytvořil své nejmonumentálnější dílo, deset metrů vysokou fontánu před budovou univerzity v Nairobi. Svou sběratelskou činností pak dával najevo, že si dobře uvědomuje souvztažnost tradičního a moderního umění, přinášející právě v dnešní Africe nečekané a překvapující plody.

V roce 1971 projevilo o Foitova díla a jeho africké sbírky zájem jugoslávské ministerstvo kultury. Foitovi byla přislíbena pedagogická činnost, penze, byt a prezentace afrických sbírek, které se později staly jugoslávským majetkem. Bohužel, tragická autochoda na jugoslávském území přerušila život umělce a

předešla nabízené spolupráci. Podařilo se alespoň instalovat Foitovu africkou expozici ve slovinském městě Valenje, kde je trvale umístěna.

U nás se nachází část Foitových afrických sbírek v pražském Náprstkově muzeu, další část je přístupna veřejnosti ve stálé expozici na zámku v Telči. Z původní Foitovy sochařské tvorby existuje v naší zemi nemnoho děl. Snad nejkrásnější z nich, pocházející z roku 1943, je náhrobní skulptura s reliéfem Krista, jehož tvář má autorovu podobu, na rodinné hrobce v Telči. Prostřední náhrobní deska přízemní řady patří samotnému Foitovi a je nadepsána: František Vlad. Foit, akademický sochař * 2. 11. 1900 + 31. 8. 1971.

Literatura:

Z Telče do Kapského Města. František Vladimír Foit, český sochař v Africe. Brno, Moravské zemské muzeum 1997

Milan Šup

Městská elektrárna v Polné

Otočíme vypínačem a osvětlovací těleso nám i v nejtemnější noci poskytne světlo k četbě oblíbené knihy. Můžeme si zapnout rozhlasový přijímač, magnetofon, zapojit automatickou pračku, sáhnout do ledničky pro správně vychlazenou láhev piva. Za fotbalovými internacionály nemusíme cestovat do vzdálených krajín; zelený

trávník soupeřících fotbalových jednáctek nám z různých míst naší modré planety naservíruje televizní obrazovka. Věřící mohou jejím prostřednictvím sdílet bohoslužby i se samotným papežem. Ještě mnoho dalších služeb lze využívat díky elektrické energii do- dávané do každého příbytku Jihomoravskou energetikou.

Samozřejmost konce dvacátého století. Elektrická energie započala svou dlouhou vývojovou cestu před více jak sto lety. Naši předci v Polné v té době naplnili petrolejem stolní lampu, vyčistili cylindr, seřídili knot. Po škrtnutí sirkou petrolejka poskytla světlo potřebné k chodu domácnosti. K cestě do sklepa temnou chodbou posloužila svíčka pevně zasazená v cínovém či jiném svícnu.

V okolním světě se koncem devatenáctého století začaly, téměř lavinovitě, rozsvěcovat elektrické žárovky. Mužům na polenské radnici nezbývalo, než se vážně zamýšlet nad možností elektrifikace města a hledat prostředky k zajištění osvětlení náměstí, ulic a příbytků obyvatel stejně jako jinde.

O veřejné osvětlení města se v Polné postarali jedni z prvních představitelů samosprávy – občané zvolení po revolučním roce 1848. Občanská samospráva, věrna své přísaze, se tehdy snažila pozvednout město, a tak se 3. dubna 1858 navečer poprvé rozzářily petrolejové pouliční lampy, jak se dočteme v *Pamětní knize děkanství v Polné* (událost zaznamenal děkan Ignác Kunc). Starostou byl v této době Jan Culka a tuto funkci zastával od roku 1854 až do nových voleb v roce 1865, kdy ho zastoupil nově zvolený starosta kupec Antonín Pittner, který pak v Polné starostoval k plné spokojenosti občanů, dvacet čtyři let.

Prahu a některá další větší města koncem století osvětlovaly obloukové elektrické lampy českého vynálezce Františka Křížíka. V Polné zazářila první oblouková lampa v roce 1898 na domě strojníka Ondřeje Rérycha, dlouholetého spolupracovníka starosty Ru-

dolfa Sadila. Lampa zářila na náměstí při oslavě sta let od narození Františka Palackého. Bohužel, byla pouze zapůjčena ze závodu Františka Křížíka a po skončení oslav náměstí osvětlovaly opět staré petrolejky.

K zásadnímu obratu v osvětlení města dochází v roce 1910. Členové obecního zastupitelstva schválili návrh starosty Jindřicha Volence o elektrifikaci města. Po dohodě navštívili místa, kde elektrickou energii již s úspěchem využívali. Zkušenosti získali v Tišnově, Jaroměři, Boskovicích, Hlinsku a ve Vysokém Mýtě. Na zařazení elektrárny byl vypsán konkurs, jehož se též zúčastnila firma Františka Křížíka; zvítězila však Pražská elektrotechnická akciová společnost, dříve firma Kolben.

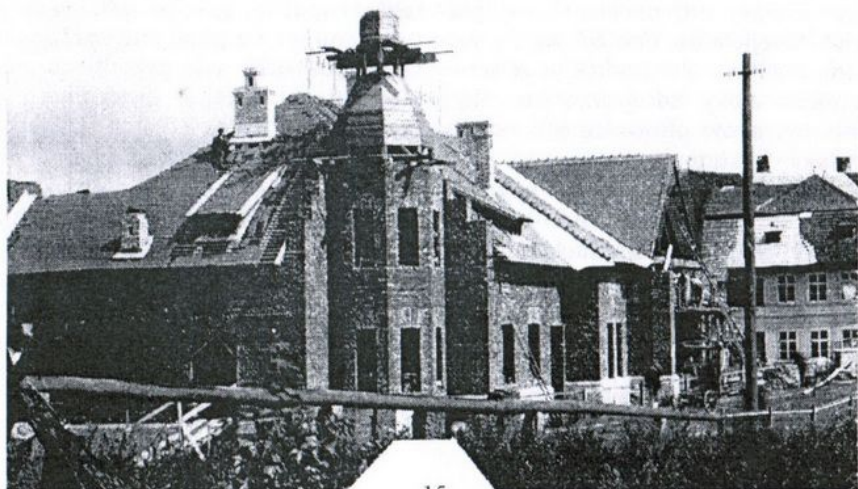
Pro výstavbu elektrárny v Polné zastupitelstvo vybralo pozemek v historickém jádru města, v místě truhlárny Adolfa Dvořáčka, dříve tzv. staré valchy. Stavební část objektu elektrárny byla realizována podle plánu stavitele Křeliny. Budova elektrárny v secesním stylu se stala od roku 1911 jednou z dominant Polné. Patřila a dosud patří mezi industriální stavby, které rychle vznikaly, aby pak po mnohaletém využívání a opotřebení byly následně opuštěny; historický architektonický ráz však mnohde zůstal zachován a nejinak tomu bylo i v případě polenské elektrárny. Budova donedávna podléhala postupné zkáze. Až nový majitel, Izolace Polná s. r. o., provedl v letech 1998 - 2000 postupnou rekonstrukci a dům se dočkal nového využití. Na obnovené střeše opět září charakteristická věž s vnitřním osvětlením. Tato nesporně zajímavá stavba

z počátku dvacátého století, na rozdíl od zanedbaného, chátrajícího a nevyužitého památkově chráněného objektu měšťanského pivovaru v Polné, vypovídá o technické, sociální a ekonomické úrovni doby jejího vzniku. Je dokladem její kultury, svědectvím o výtvarném citu lidí, kteří elektrárnu postavili a užívali. Obyvatelé města si své elektrárny nesmírně vážili a postarali se o parkovou úpravu jejího okolí. Zasloužili se o ní především členové okrašlovacího spolku *Viktorin*.

Hlavním účelem stavby bylo poskytnout prostory pro zařízení k výrobě elektrické energie pro Polnou a okolí. Elektřinu vyráběl z počátku jeden Dieselův agregát z dílen Pražské elektrotechnické společnosti, který bylo již v roce 1912 nutno doplnit dalším agregátem. Elektřina se začala proti původním předpokladům rychleji využívat v domácnostech, dílnách a výrobních závodech. Zásahu na vybavení a vcelku bezchybném chodu elekt-

rárny měl zejména inženýr Miroslav Klapka, který z pověření dodavatelské firmy zajišťoval technické zařízení a celkovou přípravu jejího provozu. U osoby M. Klapky se na chvíli zastavme.

Mladému ambicióznímu inženýrovi se Polná stala osudem. Při svých častých služebních cestách zde našel svou lásku Marii Losenicovou. Rodina Losenických patřila ke starým polenským rodům s původem sahajícím do počátku 17. století a významným postavením. Miroslav Klapka se s Marií Losenicovou posléze oženil a své mateřské anglické firmě napsal, že se do Anglie již nevrátí. Podle vzpomínek jeho syna, Ing. Miroslava Klapky, od roku 1949 žijícího v Belgii, člena Klubu za historickou Polnou, byl jeho otec světoběžník. Se svými, rovněž velmi schopnými a nadanými bratry, působil v USA, na Kubě a v Argentině, kde se podílel na budování elektráren. Posledním jeho zahraničním působištěm

byla Anglie a byla to právě anglická firma, která ho do Polné vyslala vybavit a spustit elektrárnu. Později se, již v Československu, stal úspěšným podnikatelem ve strojírenství. Vlastnil továrnu v Praze, která mu byla po roce 1948 znárodněna. Elektrárna, jejíž provoz mu nikdy nebyl lhostejným, pracovala spolehlivě až do zastavení výroby elektřiny novým vlastníkem v roce 1941. Světoběžník, vlastenec a úspěšný podnikatel Ing. Miroslav Klapka st. zemřel v roce 1953 a je pohřben v Polné.

Vraťme se však k elektrárně. Město Polná vynaložilo na její výstavbu v roce 1911 částku 320 000,- korun. Podmínky dodávání proudu z městské elektrárny vydalo zastupitelstvo 22. července 1911. Od prvních dodávek elektřiny do místní sítě začala nová energie vytlačovat z polenských ulic a náměstí tradiční petrolejové osvětlení. Cenu jedné kilowathodiny určené pro osvětlení stanovila radnice na 60 haléřů, jedna kilowathodina spotřebovaná k pohonu elektromotoru byla za polovinu ceny pro osvětlení. Po parních strojích se nabízel nejen větším, ale i menším podnikům a řemeslníkům nový zdroj energie, který měl být a byl přínosem pro hospodářský vzestup města.

Elektrickou energii uvítaly pro další rozvoj své činnosti i místní spolky. Jednatel ochotnického spolku divadelníků Bedřich Zapletal ve zprávě o činnosti spolku uvádí: „... bylo zavedeno elektrické osvětlení na jevišti a do šaten a představením dodalo lesku“. O provoz a budování

rozvodné sítě ve městě se od uvedení elektrárny do provozu staral Antonín Kocourek, původně dělník, kterého pro tuto činnost vybral a zacvičil Ing. Klapka. Antonín Kocourek se stal prvním a také posledním ředitelem Městské elektrárny, kde také bydlel. Své práci pro město věnoval celý svůj aktivní věk, stejně jako pánové Kašpar, Vencelides a další, kteří se o provoz a rozvodnou síť elektrárny po celé roky starali.

Nahlédněme do polenské kroniky, kde Břetislav Rérych s odvoláním na publikaci *Polensko* č. 6. zaznamenal, že v Polné bylo již 334 konzumentů (odběratelů elektřiny), 2 042 žárovek, 28 el. žehliček, 5 ventilátorů a 53 motorů. Také u veřejného osvětlení došlo k jeho rozšíření, které mělo v tomto roce již 194 žárovek, z nichž bylo šedesát celonočních. V souvislosti s odvoláním na výše uvedené *Polensko*, kde byl publikován článek *O elektrárně*, je nutno dodat, že ke škodě věci se žádné výtisky tohoto krátce trvajících periodika nezachovaly. Spotřebitelů elektrické energie přibývalo a rozvodná síť se postupně rozšiřovala. V roce 1928 bylo zakoupeno dalších 40 počítadel – elektroměrů a rozvodnou síť rozšířili do městské části na samém okraji Polné - Pod Kalvárií.

Vlastní zdroj energie umožnil městu, aby od roku 1919 provozovalo v sále pivovarské restaurace U Slovana kino. Předsedou tzv. biokomise byl František Pokorný z jehož dopisu malíři K. L. Klusáčkovi do Prahy se dovídáme, proč se v Polné

nekonala nedělní odpolední představení: „...nemožno nám hráti, protože elektrárna pracuje teprve od šesté hodiny večerní. A nechati pouze pro biograf spouštět celou mašinerii elektrárenskou by se nám nevyplatilo již z toho důvodu, že odpolední představení nebývají zde tak často a hojně navštěvována“. Na vysvětlenou dodejme, že polenský rodák K. L. Klusáček provozoval v pražském domě U Vejvodů, který zachránil před zbouráním, jeden z prvních biografů a jeho dcera Marie posílala do Polné filmy k promítání v místním kině a v letech 1921-1922 si v záležitosti zapůjčovaných filmů dopisovala s referentem polenského kina F. Pokorným

Provozovatelem elektrárny bylo město a zastupitelé se jejím provozem po celou dobu vlastnictví na svých jednáních trvale zabývali. Provoz byl mnohdy ztrátový, město muselo přistoupit na zvýšení cen elektřiny, čemuž se větší odběratelé, např. Amylon, bránily. Značné náklady si během existence elektrárny vyžádala obměna a rozšíření akumulátorových baterií. Provoz byl ohrožen i nedostatkem nafty, zejména v roce 1919. Neúspěšná byla náhrada akumulátorů Diesellovým motorem zn. Körting, i když po jeho havárii město získalo od pojišťovny Sekuritas náhradu 21 000,- Kč. Na pořízení některých technologií město muselo získat půjčky, zatímco na straně druhé měla Městská elektrárna nezaplacené pohledávky od Přibyslavi. Polenští však byli solidární.

V roce 1922 požádal Elektráren-

ský svaz v Přibyslavi o odpojení od polenské elektrárny, ke kterému pak došlo v roce 1923. Podmínkou odpojení byla úhrada dluhu (Přibyslav Polné dlužila po odpojení v květnu 1923 ještě 41 000,- Kč). Když však v červnu shořel přibyslavským transformátor, dodávala jim polenská elektrárna proud i nadále.

Konkurence na trhu s elektřinou, která vznikla v době trvání první republiky, doléhala i na polenskou elektrárnu. Nově vzniklý elektrárenský svaz, ať již to byl Posázavský a později Jihočeský, měly o místní elektrárnu zájem. Především ale o dodávky elektrického proudu z vlastní přenosové sítě. Jejich nabídky se každoročně opakovaly až do roku 1938, kdy obecní zastupitelstvo prodej elektrárny odsouhlasilo s podmínkou, že Posázavský elektrárenský svaz bude dodávat zdarma proud k osvětlování města a radnice, uhradí část pojistky Diesellových agregátů a převezme závazek ve výši 200 000,- Kč pro úhradu penze dosavadního správce A. Kocourka. Za těchto podmínek Posázavský svaz v roce 1939 Městskou elektrárnu včetně lázní koupil. V červnu téhož roku z důvodu rekonstrukce zrušil provoz městských lázní a v roce 1941 zastavil i výrobu elektrické energie. Nevyčítejme zastupitelům obce z této doby jejich postup. Měli velkou zásluhu na elektrifikaci města v době, kdy mnoho míst ještě svítilo petrolejkami, a na tom, že dali koncem třicátých let přednost dodávkám elektřiny z levnějších a modernějších zdrojů i přenosových sítí. VI-

na fúzí na českém i světovém trhu s elektřinou trvá do současnosti.

V moderních elektrárnách na konci 20. století připadala jen v parních elektrárnách České republiky 1 MW instalovaného výkonu přibližně na dva pracovníky a výroba 3 500 kWh. Výroba elektřiny v elektrárnách vybavených spalovacími motory, kterými byla vybavena polenská elektrárna, představuje v současné době na celkové výrobě elektřiny jen nepatrný podíl.

Polná se na počátku 20. století řadila mezi první česká města, která měla stále elektrické světlo z vlastní elektrárny. Vždyť první česká elektrárna na pražském Žižkově zahájila provoz v roce 1887. V době uvedení polenské elektrárny do provozu bylo v celém tehdejší Rakousku 740 elektráren s průměrným výkonem 510 kW, z nichž v roce 1913 jich jen 104

používalo pro pohon výbušné motory, jak se dočteme v *Ottově obchodním slovníku*. Ve své době sehrála Městská elektrárna v Polné nezastupitelnou roli a s povděkem je třeba konstatovat, že se tento již historicky zajímavý a půvabný industriální objekt, připomínající atmosféru doby jeho vzniku, podařilo pro budoucí generace zachovat v původní podobě v lokalitě nenarušené zatím jinou nevhodnou zástavbou.

Použitá literatura:

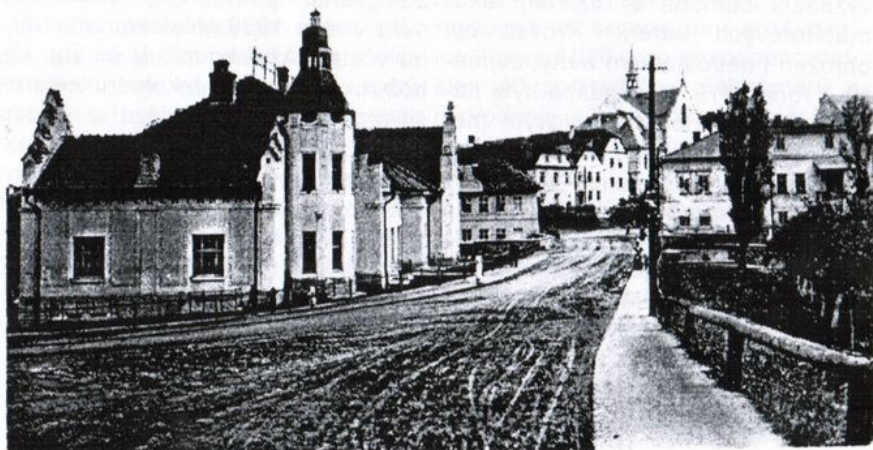
Pamětní knihy města Polné 1914-1934, 1934-1947

Kolektiv autorů: *Polná 1242-1992*
Rérych B.: *Polná, průvodce po městě a okolí*, Polná 1927

Korespondence Bohuslava Hladíka a Jana Prchala s Ing. Miroslavem Klapkou ml.

Polná

Městská elektrárna a lázně

Zdeněk Neubauer

30 let hudební skupiny Efendix

V šedesátých letech se v Polné, stejně jako v celém tehdejší Československu, velice intenzivně provozovala hudba, která k této době neodmyslitelně patřila. Ať již to byl rock and roll, nebo rhythm and blues, soul music, či následně styl hudby, který z obou uvedených směrů vycházel, byl do celého světa importován z britských ostrovů pod označením jako mersey sound a prezentován zejména liverpoolskou skupinou The Beatles.

Zájem o moderní hudbu se u poměrně širokého okruhu mladých lidí dělil dle formy jejího provozování.

První skupinu v Polné představovali sběratelé gramofonových desek a magnetofonových pásků. Rozsahem sbírek zde zejména vynikali Rudolf Chlebeček, Vojtěch Skočdopole, Antonín Skočdopole, Václav Havlíček, Zdeněk Neubauer, Miloslav Neubauer a Jan Prchal. Ceny desek, vzhledem k nedostupnosti na československém trhu, byly v porovnání s tehdejšími výdělky astronomické. Pro ilustraci: cena LP (dlouhohrající) vynil gramofonové desky s interpretem první třídy dosahovala výše 200,- až 300,- Kč. Vezmeme-li v úvahu tehdejší výdělky, vytvoříme si představu, jak těžko dostupná záležitost to byla pro většinu

sběratelů. Přesto se ve sbírkách polenských nadšenců soustředila kolekce gramofonových desek, která je dodnes obdivuhodná, neboť některé exempláře není dnes možné již běžně nikde sehnat, při troše štěstí nanejvýše na některé vyhlášené sběratelské burze. Polenské sbírky LP desek zahraničních skupin byly známé u řady sběratelů z Jihlavy, Havlíčkova Brodu i jinde, a byly fanoušky náležitě využívány. Dělo se tak vzájemnou výpůjčkou a pořízením záznamu písní na magnetofonový pásek, z čehož měli přínos i polenští sběratelé.

Zleva: P. Novotný, J. Vacek, J. Kislinger,
P. Peřina, A. Brabec

Druhou skupinu fanoušků představovali ti, kteří se snažili hudbu provozovat aktivně podle vzoru zejména pražských skupin, např. Olympic, Georg and Beethovens, Matadors apod. Na tomto místě si dovoluji jednu poznámku. Kdyby mi tehdy někdo řekl, že budu později bydlet s Radimem Hladíkem ze skupiny Matadors v jednom pražském domě nebo, že budu chodit v Praze na hokej a fandit Spartě s Mirkem Berkou, klávesistou z Olympicu, či na pivo s Jirkou Jiráskem, podle něž byla pojmenována skupina Georg and Beethovens, považoval bych ho za snílka. Z toho je zřejmé, jak „klikaté“ jsou cesty osudu. Mezi hudební nadšence, kteří v Polné provozovali big beat aktivně patřili členové skupiny Kajmani (první big-beatová kapela v Polné, založená v r. 1965, hrající v sestavě Jiří Pešák, Oldřich Klement, Jaroslav Fišar, Jaroslav Rychtecký a Jan Prchal – v roce 1966 nahradil Jaroslava Fišara Zdeněk Neubauer), Watchmakers (to bylo měnící se uskupení hudebníků z řad učňů hodinářské školy v Polné), dále skupina Pavla Jirky, působící při Pionýrském domě v Polné (zde působili, vedle již zmíněného P. J., Aleš Sadil, Antonín Brabec a Miroslav Meloun). Později někteří jedinci začali inklinovat ke country music a v Polné vznikla v roce 1967 první country and westernová skupina Westman, která s velkým úspěchem hrávala ponejvíc s klubovně Beat Fan Clubu na Husově

náměstí čp. 35, navíc se zúčastnila několika setkání mládeže (Lipnice n/ Sáz., Strážské, okr. Humenné...).

Třetí skupinu, která byla logicky nejpočetnější, představovali jedinci, kteří se zúčastňovali veškerých hudebních akcí a produkcí, a bez nichž by výsledek veškerého snažení byl polooviční. Byli to návštěvníci koncertů, odpoledních čajů U Slovana, estrádních pořadů v Pionýrském domě, tanečních zábav v internátu hodinářského učiliště – posluchači a fandové moderní rockové hudby.

Většina polenských muzikantů, aktivně provozujících big-beatovou hudbu, se v šedesátých letech rekrutovala z ročníků 1950-1954. Intenzita hudebních produkcí, ponejvíce tanečních zábav, byla patrná zejména ve II. pol. 60. let. Jednotliví hudebníci začali ke konci šedesátých let odcházet na povinnou vojenskou službu, v lepším případě na studie. Výsledně to stejně znamenalo odchod nejkvalitnějších hudebníků z Polné. Rovnocenné náhrady nebyly ihned k dispozici a koncem roku 1969 v Polné ustával aktivní hudební život.

Na vývoj hudebních skupin v Polné ke konci šedesátých let měla také zásadní vliv profilace jednotlivých instrumentalistů. V Polné se, vedle již zmíněného big-beatu, v oblasti populární hudby vyčlenily další dva základní proudy. První představovala skupina hudebníků kolem zpěváka a saxofonisty Rudolfa Dvořáka. V jeho

kapela, nazvané Meteor, byla dominantní dechová sekce (trumpeta, pozoun, saxofon) a kromě skladeb z oblasti pop music skupina hrávala i dechovky. Meteor byl ve II. polovině 60. let velmi žádanou kapelou na tanečních zábavách a bálech. Zejména v období plesové sezóny absolvoval až tři veřejné produkce týdně. Nejstálější obsazení bylo: Rudolf Dvořák – soprán saxofon a zpěv, Zdeněk Vomela – trumpeta, Bohuslav Barák – pozoun, Josef Holub – altsaxofon, Jaroslav Drbal – bicí nástroje, Oto Klusáček – baskytara, Pavel Jirka – kytara. Kapela byla tehdy známá prakticky po celé Vysočině a měla spoustu fanoušků, o čemž svědčí vysoká návštěvnost. Zajímavé je, že z této skupiny se počátkem 70. let profilovala rocková kapela Galaxie M, která byla rovněž velmi populární. Druhý hudební proud – country and western - reprezentovala skupina Westman: Jiří Pešák – housle a zpěv, Jaroslav Rychtecký – mandolína a zpěv, Josef Rychlý – kytara a zpěv, Jaroslav Fišar – kytara a Zdeněk Moučka – kontrabas. “Westmeni“ hrávali většinou koncertně, taneční zábavy byly výjimkou (např. Bohdalov 1968). Po rozpadu skupiny Kajmani koncem roku 1969 působily v Polné pouze Meteor a Westman.

Situace na polenské hudební scéně se změnila na jaře roku 1970. Iniciátorem vzniku nového hudebního seskupení se zaměřením na rockovou hudbu (big-beat) byl Petr Běza Novotný.

Z aktivně působících muzikantů v polenských beatových skupinách v té době zůstali pouze Zdeněk Neubauer a Antonín Brabec. A právě díky využití znalostí těchto hudebníků (aranžmá skladeb, přepis a tvorba českých textů, praxe při zkouškách, zkušenosti s technikou a aparaturou atp.) postupně vznikla základní sestava, která si dala název Efendix (novotvar dle arabského Efendi = oslovení „Pane“).

První zkoušky Efendixu probíhaly v malé místnosti u Neubauerů, v Poděbradově ul. čp. 81. První složení kapely: Antonín Brabec – kytara a zpěv, Jiří Kislinger – percussion a zpěv, Zdeněk Neubauer – sólová kytara a zpěv, Petr Běza Novotný – basová kytara, Petr Peřina – kytara a zpěv, Jaromír Vacek – kytara a zpěv.

Zleva: J. Kislinger, A. Brabec, P. Novotný, J. Vacek, Z. Neubauer

Z důvodu nedostatku místa pro zkoušení a zvyšování hluku v domě zkoušela skupina v Pionýrském domě a přijala dalšího muzikanta na bicí nástroje – Jaroslava Fišara. Zde chci poděkovat panu Antonínu Brožovi, správci a vedoucímu provozní skupiny Pionýrského domu, za trpělivost a benevolenci, kterou projevil, když skupině umožnil zkoušky.

Hudba, kterou skupina zpočátku produkovala byla v pravém slova smyslu akustická, neboť reprodukční zařízení se skládalo z jednoho zesilovače a jedné reproduktorové bedny (pozůstatek po Kajmanech). Jediným elektrofonickým nástrojem byla „basová“ kytara Petra Běží Novotného. Uvozovky v textu jsou na místě. Z finančních důvodů nebylo možné v počátcích pořídit skutečnou baskytaru a tak hráč použil šestistrunnou kytaru zn. Jolana Graciosso, na které byly nataženy pouze čtyři spodní kytarové struny E,A,D a G.

První písně repertoáru byly logicky převzaty z repertoáru Kajmanů, včetně vlastní skladby *Tvé oči* a skladeb od Beatles a Olympicu. Veřejným vystoupením – premiérou Efendixu – byla na podzim roku 1970 estráda pod názvem *Jak vám dupou králici*. Konala se v Lidovém domě a režijně i scénicky ji připravili Miloš Frýba (tehdy začínající televizní hlasatel) a Petr Vaněk. Program měl veliký úspěch. Na tehdejší dobu se jednalo o nebývalou akci. Dokonalá příprava, dobře vybrané kostýmy a nadšení, patrně

z každého vstupu, vzbudily zasloužené ohlasy u diváků. Efendix zde zahrál sice jen tři písně (*Vím, Vím...* z repertoáru Rangers, *Do It Again* od Beach Boys s českým textem Zdeňka Neubauera a jakousi parafrázi písničky *Goodbye*). Tato sekvence zazněla na konec bloku skupiny Efendix a v podstatě obsahovala opakovaný jednoduchý text s akordickým doprovodem E-G-A-E.

Další tři vystoupení Efendixu jsou spojena již s jeho vlastními estrádami, konanými vždy v nabitém sále Pionýrského domu. Estrády měly v podstatě jednoduché schéma. O scénář se podělili tři kamarádi Zdeňka Neubauera, a zároveň spolužáci z průmyslové školy v Jihlavě – Aleš Uhlíř, Antonín Potěšil a Jaroslav Přeslička. Tito nadšenci připravili již pro první estrádu scénky a výstupy, namalovali kulisy a dekorace. Do pořadu vnesli celou řadu vlastních nápadů a diváci se dobře bavili. Téměř dvouhodinový program vyplnila bloky písní skupina Efendix. Zazněly zde i první vlastní písně Efendixu, z nichž např. pomalá skladba *Podívej odchází láska* sklízela úspěch na odpoledních čajích a tanečních zábavách ještě po mnoha letech. Estrádní vystoupení navštěvovali v hojné míře učni z hodinářské školy v Polné. Na samotném programu, ale také na společných produkcích v internátě U Březiny se podílela značnou měrou i některá z beatových skupin, která momentálně

na učilišti působila – její sestava se často měnila. Tehdy působil v „hodinářské“ skupině Vláda Růžek z Prahy, pozdější člen doprovodné skupiny zpěvačky Jany Kratochvilové a nynější vedoucí známé skupiny Markýz John. Vztahy mezi muzikanty z Polné a hodinářského učiliště byly vždy velmi přátelské.

Na podzim roku 1971 se vrátil z vojenské služby zpět do Polné Jan Prchal a doplnil sestavu Efendixu. Odpolední čaje v sále U Slovana v zimním období 1971/1972 hrála skupina v tomto složení: Zdeněk Neubauer – kytara a zpěv, Petr Běza Novotný – baskytara, Vladimír Myšička – bicí nástroje, Jaromír Vacek – kytara, zpěv a Jan Prchal – sólový zpěv. Repertoár byl doplněn skladbami od skupin Beatles a Rolling Stones, přibýly i nové vlastní písně, z nichž mnozí pamětníci dodnes při různých setkáních připomínají skladbu *Kouzelník*. Tzv. čaje probíhaly každou neděli v době od 16 do 20 hodin, zpravidla se protahovalo o hodinu déle. Taneční sál U Slovana o kapacitě 150 lidí byl vždy plný. Často se sešlo 200 a více lidí, to pak postávali v sále, po chodbách a na schodech. Přeplněná nedělní lokálka přivážela a odvážela beatové fanoušky z Dobronína, Jihlavy a okolních obcí.

Po odchodu Zdeňka Neubauera do Prahy v létě 1972 přestál Efendix působit. Jan Prchal a Petr Běza Novotný

přešli na krátký čas do nedlouho trvající kapely Fanton Jiřího Pešáka st.

V Polné se počali profilovat noví beatoví hudebníci z ročníků 1955-1958. Jednu chvíli se zdálo, že vzniknou hned tři nové kapely najednou. Jak se však ukázalo, neměly tyto pokusy dlouhé trvání a vždy šlo jen o několik zkoušek určitých seskupení. Přesto se však v průběhu roku 1972 ukázalo, že několik zanícených beatníků vzalo svůj úmysl zcela vážně. V polovině října 1972 se zformovala nová sestava, nejdříve pod názvem New Efendix, poté Efendix:

Vlastimil Frai – kytara a zpěv, Miloslav Kasl – sólová kytara, Miloslav Pařík ml. – basová kytara, Jan Prchal – sólový zpěv, Bedřich Vacek – bicí nástroje. Jako zkušebna sloužila podnikovní místnost u Paříků. Otec basového kytaristy – Miloslav Pařík st. – umožnil nejen časté konání zkoušek, ale kapelu podporoval jako bývalý kapelník diexilandu v Polné i morálně. Efendix stylově přitvrdil a sáhl do repertoáru nově nastupujících kapel (Slade, Creedence Clearwater Revival, Gary Glitter, Ten Years After aj.). Přišly další pokusy vytvořit vlastní skladby (Vlastimil Frai), jejichž počet s postupem času narůstal.

Skupina Efendix v novém složení absolvovala v krátké době nepřetržitou šňůru Čajů o páté v sále U Slovana v období od poloviny listopadu 1972 do března 1973. Časté zkoušení a dobrou přípravu jednotlivých členů přinesly

své ovoce. Ohlas Čajů o páté byl ohromný. Do Polné se sjížděla spousta mladých lidí z širokého okolí, lokálkou i auty. Parkovací prostor před restaurací U Slovana byl každou neděli zcela zaplněn. Pořadatelem čajů byl svaz mládeže a těžko dnes uvěřit, že sál pojmul také 240 platicích posluchačů. Hrál se a tancovalo pravidelně každou neděli od 17 do 21 hodin. K převozu již početnější aparatury (členové skupiny se dobrovolně vzdali finanční odměny za produkci a na zakoupení nové aparatury se skládali) ze zkušebny od Paříků ke Slovanům se používala kára, kterou laskavě vždy zapůjčil z prodejny Pramenu pan Rosůlek. Kára také posloužila jako dopravní prostředek k převozu veškerých alko i nealko nápojů na většinu tancovaček v Polné, neboť Pramen byl výhradním dodavatelem na tyto akce. Bylo to praktické – co se neprodalo hostům, příští den se vrátilo do prodejny. Převoz aparatury na Čaje o páté probíhal vždy v neděli dopoledne a po obědě se ještě před produkcí zkoušelo. Tento model však byl po několika týdnech uznán jako nevhodný a zkoušelo se opět v průběhu týdne. Nejžádanější skladbou – zejména z řad dívek – byl „ploužák“ *Angelika* (zahraněční hit s českým textem dle francouzského filmu v tom roce promítaného).

Tehdejší protagonisté s úsměvem vzpomínají na průběh klasifikačních přehrávek právě v sále U Slovana

v lednu 1973. Na vysvětlenou nutno dodat, že tehdy musely všechny hudební skupiny, provozující veřejně svou činnost, složit klasifikační zkoušku u okresní přeřrávkové komise. Podle ohodnocení, v rozmezí 40 – 100%, hudební skupina pak požadovala od pořadatelů svůj honorář. Skupina Efendix obdržela ohodnocení 40%, s právem pobírat honorář ve výši 15 Kč za jednu hodinu hraní. Přeřrávková komise požadovala znalost not alespoň od kapelníka a podmínkou účasti na zkouškách bylo předložení textů písní a seznamu repertoáru.

Používaná aparatura se skládala ponejvíce z dvacetiwattových zesilovačů zn. Tesla a reproduktorových beden amatérsky zhotovených. Technikem Efendixu v letech 1972-1974, tedy v době četných veřejných koncertů a vystoupení, byl Miroslav Zvolánek. Pomocí dobrých znalostí elektrotechnických a elektronických a pájky zvládl opravdu všechno. Kdo provozoval hudbu v ěře výrobků zn. Tesla, ví, že technických problémů se při koncertech vyskytovalo dosti.

Manažerem skupiny se stal Oldřich Klement. Vyjednával podmínky vystoupení skupiny s pořadatelem a zajišťoval veškeré organizační záležitosti.

Krátkou dobu působil v roce 1973 a 1974 s Efendixem Oldřich Fuit z Věžnic, který dosáhl velice dobré úrovně hry na kytaru. Díky jeho dobré technice hry se skupina mohla pustit i do složitějších instrumentálních pasáží

(např. skladba *Samba Pa Ti* od Carlose Santany). V každém případě Oldřich Fuit pozvedl hudební úroveň, což se projevilo na příštích přehrávkách počátkem roku 1974. Tehdy Efendix obdržel již 60% klasifikačního ohodnocení (25,- Kč za hodinu).

Připomeňme si místa nejúspěšnějších vystoupení Efendixu: Česká Jablona, Dobronín, Chroustov, Kamená, Modlíkov, Peršíkov, Újezd, Věžnice. Velký ohlas měla taneční zábava v Polné na podzim roku 1974 společně se známou skupinou Atlantik z Chotěboře. Za připomínku určitě stojí taneční zábava o polenské pouti na hřišti TJ Slavoj, kdy Efendix hrál před největším počtem diváků (1100 platících); kapela přesvědčila výbor Slavaje uspořádat zábavu na parketě a tak vlastně započala několikaletou tradici úspěšných pouťových zábav v Polné. Kuriózní se stala taneční zábava v Modlíkově u Přibyslavi, kde místní fandové dechovky ve výčepu, který sousedil se sálem, kde se zábava konala, při skončení zábavy začali členům skupiny spílat, že „umějí jenom řvát a dělat hluk a neumí zahrát pořádnou muziku“. Pochopitelně, že „pořádnou muzikou“ mínili jedině

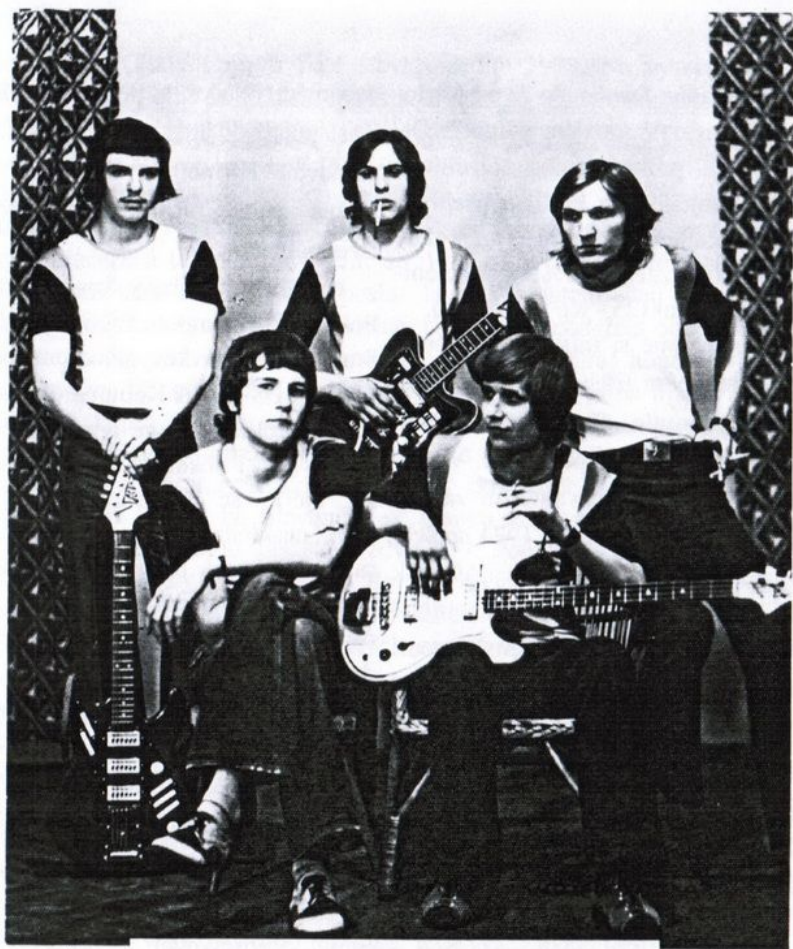
dechovku. Načež si kytarista Mirek Kasl půjčil od místního harmonikáře pianovou harmoniku a zahrál jim svižně několik písní v lidovém tónu. Bylo po nadávání.

Na taneční zábavy konané mimo Polnou vozil skupinu Efendix Oldřich Smejkal s dodávkovým vozem Škoda 1203, který patřil Komunálním službám v Polné. Kromě aparatury auto často vezlo i několik skalních fanoušků, kteří se neuvěřitelným způsobem „naskládali“ mezi stojany a aparaturu. Bylo tak porušeno hned několik předpisů najednou, ale byl to jediný způsob, jak se „za každou cenu“ dostat „na Efendix“.

Dalším velkým úspěchem skupiny byly odpolední čaje v sále U Slovana v období leden – březen roku 1974. Kvalitnější aparatura a novější repertoár pozvedly hudební i zvukovou úroveň skupiny. Fanoušků přibývalo a Efendix absolvoval v průběhu léta 1974 sérii tanečních zábav v okresech Jihlava, Žďár nad Sázavou a Havlíčkův Brod.

Efendix ukončil svou činnost v roce 1975. Důvodem byl odchod členů skupiny na vojnu.

Po návratu z vojenské služby se většina členů všech předchozích se-

Zleva: V. Frai, B. Vacek, M. Kasl, M. Pařík, J. Prchal

skupení věnovala svým povoláním a ostatním zálibám. Z oblasti hudby se téměř u všech jednalo o poslech. Aktivně působil pouze Jan Prchal, v letech 1976-1990 hrál v různých hudebních seskupeních na kytaru, baskytaru nebo bicí nástroje (např.

Vysočinka Janovice, Trend, Arsís, Impuls).

Po patnácti letech odmlky se o obnovení Efendixu přičinil bubeník Bedřich Vacek. Přesvědčil Zdeňka Neubauera, žijícího v Praze a jezdicího na víkendy do Polné,

k občasnému „domácímu muzicírování“. Psal se rok 1990 a dvojice hudebníků po několika zkouškách oslovila další bývalé kolegy. Vzniklá sestava: Zdeněk Neubauer, Bedřich Vacek, Jaromír Vacek, Jan Prchal a Vlastimil Frai se vrátila k původnímu repertoáru. Zkoušky (opět v bytě u Neubauců) ukázaly, že písničky z 60. let mají svůj půvab a ještě stále své posluchače.

Po odchodu Vlastimila Fraie v roce 1991, kterému ostatní osobní a rodinné aktivity nedovolily pokračovat, se zbývající čtyři členové skupiny věnovali zejména zkoušení a liře pro vlastní potěšení. Poprvé se Efendix představil na veřejnosti v zámeckém klubu o pouti 1992 a v téže roce hrál společně s příležitostnou sestavou milovníků trampských písniček na Silvestra opět v zámeckém klubu. Následovaly produkce o Velikonocích 1993 a hraní na srazech polenských školních ročníků v zámecké restauraci. V roce 1993 hrál Efendix poprvé pro děti na Silvestra v dopoledních hodinách. Soutěže, vhodně zvolený repertoár a bezprostřední přímý kontakt s nejmladším publikem vykonaly své. Silvestrovská setkání s dětmi se v dalších letech úspěšně opakovala, včetně večerních vystoupení Efendixu ve velkém sále.

V roce 1994 nahradil Jana Prchala na basovou kytaru Pavel Koumar, bývalý člen rockové skupiny PB Sprint (1984-1991). V roce 1997 sestavu rozšířila Eva Klusáčková o klávesy a zpěv. Velkým přínosem pro kvalitu zvuku bylo pořízení originální aparatury značky Vox (na stejnou aparaturu hrávali v 60. letech The Beatles).

Vrcholnou akcí pro Efendix bylo účinkování na oslavě Silvestra 31. 12. 1999, kdy společně s Polenským big bandem, country skupinou Bartáci (nyní Bizoni), skupinou Kajmani a za pomoci Petra „Šaryka“ Coufala zvládl i sousto v podobě dvou směsí písniček z muzikálů Osvobozeného divadla a Semaforu. Zazněly zde písničky jako: *Ten kdo má rád, S čertem si hrát, Potopa, Klokoči, Motýl, Život je jen náhoda....* Myšlenka na uspořádání oslav příchodu roku 2000 za účasti čistě polenských kapel se zrodila již počátkem roku 1999. Inicioval ji Zdeněk Neubauer a již v únoru se sešel přípravný výbor ve složení Zdeněk Neubauer, Bedřich Vacek, Josef Smejkal (trumpetista býv. Trendu a dechovky), Jan Prchal a Petr Vaněk (vedoucí a režisér divadelního souboru Duha). Josef Smejkal na základě dohody sestavil skupinu vybraných muzikantů pro „silvestrovský“ orchestr. Následně pak pod vedením Jiřího Šimy

z Žižkova Pole u Přibyslavi vznikl Polenský big band, který hrál nejen na Silvestra 1999, ale pokračuje ve své činnosti dosud. Má za sebou několik úspěšných vystoupení (účast na jazzovém festivalu na Roštejně nebo např. 30. 4. 2000 doprovázel v Havlíčkově Brodě zpěvačku Martu Kubišovou, 6. 11. 2000 absolvoval jazzový večer v Třebíči apod.). Silvestr 31. 12. 1999 byl zajímavý i tím, že se na pódiu sešli všichni bývalí a nyníjší členové Efendixu a Kajmanů.

Aby tento nápad – představit polenské veřejnosti výsledky činnosti různých místních hudebních seskupení – nezapadl, iniciuje skupina lidí kolem Efendixu pořádání I. muzikantského plesu, který by se měl konat 17. února 2001 v sále na Zámku, a pokud vše dobře dopadne, měl by se každoročně opakovat. Účinkování přislíbily kapely: Polenský big band, 4 z tanku a pes, Bizoni, Kajmani a Efendix.

Třicáté výročí založení jakéhokoliv uskupení je určitě důvodem k oslavě. Svě jubileum oslavila i skupina Efendix formou přátelského setkání všech bývalých i současných členů a jejich přátel. Oslava proběhla ve velice přátelské atmosféře 11. listopadu 2000 na Zámecké rychtě v Polné. Při této příležitosti si mohli všichni pamětníci poslechnout v živém provedení skladby z různých období působení skupiny.

Navíc se podařilo zajistit účast tří protagonistů již vzpomínaných estrád v sedmdesátých letech – jmenovitě Aleše Uhlíře, Jaroslava Přesličky a Antonína Potěšila. Ti zde po letech předvedli formou stínového divadla „náročnou chirurgickou operaci“. Pamětníci zavzpomínali a ostatní se velice dobře pobavili. Každý z pozvaných účastníků obdržel vzpomínkovou magnetofonovou kazetu a brožurku s popisem historie big beatu v Polné.

Výstava „Erinnerung an Leopold Hilsner“ na Gausplatzu

Pod názvem „Erinnerung an Leopold Hilsner“ byla 21.11.2000 otevřena vůbec historicky 1. výstava o Leopoldu Hilsnerovi ve Vídni, nedaleko posledního bydliště tohoto tragického protagonisty. Výstava potrvá do konce ledna 2001. Je sestavena jednak z dobového materiálu převážně českého, které propůjčil dr. Pařík, dále z Právní úvahy římského advokáta dr. Moriniho, a z výběru aktuální korespondence s českými a rakouskými úřady, kterou jsem za účelem posthumní rehabilitace poslední roky vedl. Obsahuje např. i známou expertízu min. Parkanové, kterou de facto ruší verdikty kutnohorského a píseckého soudu.

Výstava je otevřena po-pá 9-13, 14-18 h. Aktionsradius Augarten, 1200 Wien, Gausplatz 11, info: www.augartenkultur.at.

MUDr. Petr Vašíček